

Az Osztrák Császárság születése

Johann Peter Krafft, az új Ausztria festője

Belvedere, Orangerie, Bécs, 2016. VI. 5-ig

BUBRYÁK ORSOLYA

1804 augusztusában, válaszul arra, hogy Napóleont francia császárrá koronázták, I. Ferenc örökös osztrák császárrá nyilvánította magát, és megalapította az Osztrák Császárságot. Két évvel később felbomlott az évezredek múlta visszatekintő Német-római Birodalom. Ezzel a Habsburg-ház elvesztette befolyását a német területeken, és korántsem tűnt egyértelműnek, hogy képes lesz egy francia riválisával szembeállítható nagyhatalom összekovácsolására. A kontinuitást lényegében maga az uralkodóház képviselte, ám a megváltozott hatalmi erőviszonyok közt megkerülhetetlenné vált az újraértelmezése és az új császárság megteremtése. Az új birodalmi propagandához pedig friss szemléletű, modern képzőművészeti nyelvezetre volt szükség. Ehhez kerestetett a 19. század eleji Bécsben megfelelő szaktudású festő.

JOHANN PETER KRAFFT:

A honvéd búcsúja, 1813

JOHANN PETER KRAFFT:

Károly főherceg a Zach regiment zászlajával az 1809-es asperni ütközetben, 1811, magántulajdon

Tökéletes időzítéssel épp ekkor tért vissza Párizsból az egyébként hanai születésű, huszonéves művész, *Johann Peter Krafft* (1780–1856). Két évig tanult

© Belvedere, Wien. forró: © Belvedere, Wien

Párizsban, és történetesen épp a kívánt „fegyverzetet” hozta magával. Ott ugyanis nemcsak korszerű oktatásban részesült, nemcsak Európa legnagyobb múzeumának festményeit másolhatta, de találkozott azokkal a modern festői műfajokkal is, melyeknek feladata épp egy új (jelen esetben a francia) császárság vizuális megteremtése volt. Jacques-Louis David, François Gérard és Antoine-Jean Gros Napoleon dicsőítését szolgáló festményeiből éppen azt a formanyelvet sajátíthatta el, amelyre hazatérte után oly nagy szükség lett: a birodalmi propagandáét.

Újításai legmarkánsabban az uralkodóház tagjairól készített portréin jelentkeznek. Az eseményképpel keveredő heroikus portré műfaját David és Gros is előszeretettel alkalmazta Napoleon ábrázolásakor, Krafft ezt adaptálta a Napoleon ellenében a császári sereget vezető Károly főherceg portréjára (Károly főherceg az asperni ütközetben, 1811), mely az osztrák hadsereg első (és átmenetinek bizonyult) győzelméről emlékezik meg. Az I. Ferenc császárról festett eseményképportréknak, melyek a császárt nem reprezentatív külsőségek közt, hanem a nép körében, már-már közülük valóként mutatták be, döntő szerepük volt a „nép császára” ikonográfia kialakításában. Ezt a hatást Krafft elsősorban azzal érte el, hogy a császárt nem tette főszereplővé a képeken, a nép ábrázolásakor pedig figyelt rá, hogy azt egyénítve, ne egyszerű tömegként jelenítse meg.

Az újfajta reprezentációs képmás legmerészebb darabjának a *János főherceg mint zergevadász* (1817) bizonyult. (Sajnos a magángyűjteményben őrzött eredeti festmény csak metszetváltozatban szerepel a kiállításon.) Ám míg az első két típus az udvari körökben is nagy tetszést aratott, erről a műről ez már korántsem mondható el.

A honvédelem megszervezőjeként nevet szerzett „renitens” főherceg kezdetben a császár megbízásából végezte tevékenységét Tirolban. Csakhogy ezzel akkor sem hagyott fel, amikor 1805-ben Ausztria

forró: © Belvedere, Wien

© Belvedere, Wien, Foto: © Belvedere, Wien

búcsúja (1813) című festményén egy ismeretlen családot ábrázolt akkora méretben, mintha történelmi festmény lenne. A kép létrejöttében feltehetően fontos szerepet játszott Krafft János főherceggel ápolt kapcsolata és az általa megismert patrióta mozgalom. Hazafiás tartalma miatt komoly mozgósító ereje volt, valóságos propagandakép lett belőle, amely Krafftot a „haza festőjévé”, a honvédeket „nemzeti” hőssé avatta.

Krafft elismertségéhez azonban nemcsak műveinek újszerűsége járult hozzá. Sikerrel alkalmazta a Párizsban eltanult új piaci stratégiákat is: 1825-ben saját műveiből rendezett kiállítást a Biberbasteion. Életrajzát is maga írta meg, finom módosításokkal terelve olvasóját a sikeres festő toposza felé. Kétségtelen például, hogy Párizsban sok mindent elsajátított David festészetéből, ám azt, hogy ténylegesen a műhelyben tanult volna, a források nem támasztják alá. Párizsi tanulmányévei alatt állítása szerint Napóleon öccse, Lucien Bonaparte támogatta azzal, hogy miniatűrkép-másolatokat rendelt tőle, aminek azonban Bonaparte amúgy jól dokumentált gyűjteményében nincsen nyoma. Többször is említi, hogy történelmi képei festésével csupán „kedvtelésből” foglalkozott. A kutatás mai állása szerint kevésbé valószínű, hogy készítésükre nem kapott megrendelést.

JOHANN PETER KRAFFT:
Marie Krafft az íróasztalnál

átadta Tirolt a Bajor Királyságnak. 1809-ben – a főherceg támogatásával – felkelés tört ki, melyet több győztes ütközet után végül könyörtelenül levertek, János főherceget pedig 1813-ban kitiltották Tirolból. János visszavonult a közéletől, Stájerországban telepedett le, és a helyi kultúra és tudomány támogatásának szentelte magát. Krafft portréja is ekkor készült, az első vázlatokat 1815-ből ismerjük hozzá. A képmás inszcenálása tökéletesnek bizonyult: a sziklasírten álló, gondolataiba mélyedő, az alpesi vadászok viseletébe öltözött „stájer herceg” egyszerre sugároz intelligenciát, határozottságot, függetlenséget és már-már provokatív hazafiságot – mindazt, amitől az udvar irtózott. A kép propagandisztikus erejével mindkét fél tisztában volt: János főherceg rézmetszetben sokszorosította a képet, amely máig ható népszerűséget biztosított számára. A császár pedig megiltotta az állami alkalmazottnak a zergevadászok jellegzetes szürke felöltőjének viselését, amely azóta – talán épp ezért – a stájer népviselet részévé vált.

Átütő sikert hozott Krafft számára történelmi képeinek azon újítása is, amelyben a zsáner műfaját kombinálta a historiáképek tradicionális elemeivel. A *honvéd*

A hazafiás festészet mellett persze olykor arra is maradt ideje, hogy a privát szféra számára dolgozzon. A kiállításban bemutatott, realiztikus, polgári portréi, irodalmi művekhez készített illusztrációi festői felkészültségének más oldalait is felvillantják. Karrierje csúcsára 1829-ben ért, amikor elnyerte a császári képtár igazgatójának posztját. Innentől erejét egyre nagyobb mértékben a műtárgy- és műemlékvédelemre fordította. Festői „küldetését” ekkorra már elvégezte.

JOHANN PETER KRAFFT:
Arindal és Daura, 1820/1825 körül

© Belvedere, Wien, Foto: © Belvedere, Wien